

แนวทางการพัฒนาชุมชนชายแดนเมืองมุกดาหารเพื่อรองรับผลกระทบจากสะพานมิตรภาพ

นายชำนาญ ฟื้นศรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-639-700-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR MUKDAHAN BORDER COMMUNITY TO COPE
WITH THE IMPACTS OF MITTAPHAB BRIDGE

MR. CHAMNAN PINSRI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic year 1998

ISBN 974 - 639 - 700 - 1

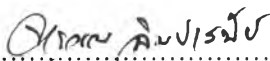
หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางการพัฒนาชุมชนชายแดนเมืองมุกดาหารเพื่อรองรับผลกระทบ
จากสะพานมิตรภาพ
โดย นายชำนาญ พินศรี
ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ลิ้มปเสนีย์

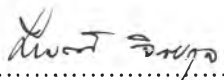
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุตวัฒน์ ชุติววงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. นพนันท์ ดาปนานนท์)

..... ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ลิ้มปเสนีย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติ จิระกุล)

..... กรรมการ
(นาย ชีระพันธุ์ ทองประวัตี)

นายชำนาญ พินศรี : แนวทางการพัฒนาชุมชนชายแดนเมืองมุกดาหารเพื่อรองรับผลจากสะพานมิตรภาพ
(The Development Guidelines for Mukdahan Border Community to Cope with the impacts of
Mitaphab Bridge) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ จารุวรรณ ลิ้มปเสนีย์ , 255 หน้า ISBN 974-639-700-1

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์นี้เพื่อศึกษาแนวทางในการวางแผนขึ้นำการพัฒนาชุมชนเมืองมุกดาหาร และ
พื้นที่ต่อเนื่องซึ่งเป็นชุมชนชายแดน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการก่อสร้างสะพาน
มิตรภาพแห่งที่ 2 เชื่อมระหว่างเมืองมุกดาหาร-แขวงสะหวันนะเขตตามนโยบายการเปิดประตูการค้าสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน

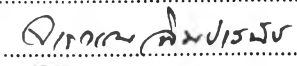
จากการศึกษาพบว่า สะพานมิตรภาพได้ส่งผลกระทบทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การค้า การบริการ
การท่องเที่ยว การลงทุนภาคเอกชนและราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น การขยายตัวของเมืองมุกดาหารว่าจะเติบโตออกไปทางถนน
สายหลักและทางทิศเหนือของตัวเมืองมุกดาหารสู่บริเวณที่ตั้งของโครงการสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2

ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโต ได้แก่ สถานการณ์ความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยและประเทศสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว ความได้เปรียบด้านที่ตั้งของเมืองมุกดาหาร ความแตกต่างและการพึ่งพาทางด้านทาง
เศรษฐกิจ การบริการทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความคล้ายคลึงทางด้านภาษา การนับถือศาสนา
และชาติพันธุ์ พบว่าเมืองมุกดาหารมีข้อจำกัดทางด้านกายภาพที่สำคัญคือ ปัญหาตลิ่งพังบริเวณริมแม่น้ำโขง และพื้นที่
ด้านทิศใต้กับทิศตะวันตกมีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง

ผลการศึกษา เสนอผังการขึ้นำแนวทางการพัฒนาเมืองมุกดาหารและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นชุมชนชายแดน
เพื่อรองรับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 เสนอแนะการใช้ที่ดินเมืองมุกดาหารและชุมชนชายแดน
วางแผนโครงข่ายคมนาคมและขนส่ง เพื่อรองรับทิศทางการขยายตัวของชุมชน เสนอพื้นที่วางผังเป็นชุมชนเมืองชายแดน
มีพื้นที่เขตวางผัง 48 ตร.กม. มีประชากรในเขตวางผังประมาณ 7,793 คน ในอนาคตคาดประมาณประชากรในระยะ 20 ปี
14,771 คน

อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนา จะแก้ไขปัญหามุมเมืองได้เพียงบางส่วน ผลกระทบที่เมืองมุกดาหาร
จะได้รับจากการก่อสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 ยังคงมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกจำนวนมาก เช่น การอพยพแรงงาน
จากพื้นที่ชนบท โดยรอบที่จะมาหางานทำให้เมืองมุกดาหาร และปัญหาการลักลอบเข้าเมืองจากฝั่งลาว จึงเสนอแนะ
แนวทางการพัฒนาเมืองมุกดาหารให้มีการขยายเขตพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหารเพื่อครอบคลุมถึงพื้นที่บริเวณที่ก่อสร้าง
สะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 พร้อมทั้งชุมชนชายแดน โดยจัดทำกรวางผังเมืองรวมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารองรับชุมชน
เมืองมุกดาหารในอนาคต

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา การวางผังเมือง
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมากมาย ที่สำคัญคือ รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ลิ้มปเสนีย์ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาสละเวลาให้ความช่วยเหลือทั้งให้คำแนะนำ คำปรึกษา ติดตามผลงาน ตลอดจนตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง ขอขอบคุณ คณะจารย์ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่กรุณาชี้แนะ ให้คำปรึกษา เป็นอย่างดี รวมทั้งขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนทุนการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ส่วนผังเมืองที่ 1 เจ้าหน้าที่ส่วนผังเมืองที่ 4 เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูล และเจ้าหน้าที่สำนักงานผังเมืองจังหวัดมุกดาหาร ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในด้านข้อมูลและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนสนิทและน้อง ๆ ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในครอบครัว ที่ช่วยแบ่งเบาภาระกิจอื่นๆ ขณะทำการวิจัย พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์แก่ผู้วิจัยจนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลุล่วงอย่างดี

ชำนาญ พินศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
สารบัญแผนที่.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
ขอบเขตของการศึกษา.....	3
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
การพัฒนาชุมชน.....	6
รูปแบบการขยายตัวของเมือง.....	9
แนวคิดที่เกี่ยวกับอิทธิพลของการขนส่งต่อพื้นที่เมือง.....	11
แนวคิดที่เกี่ยวกับพรมแดนหรือชายแดนและเขตแดนระหว่างประเทศ.....	13
บทที่ 3 สภาพทั่วไปของจังหวัดมุกดาหาร	
3.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดมุกดาหาร.....	20
3.2 ลักษณะทางกายภาพ.....	22
3.2.1 ที่ตั้งและเขตปกครอง.....	22
3.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....	26
3.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ.....	28
3.2.4 แหล่งน้ำและการชลประทาน.....	29
3.2.5 ทรัพยากรป่าไม้.....	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.6 สมรรถนะดิน.....	34
3.2.7 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	38
3.2.8 การคมนาคมและการขนส่ง.....	40
3.2.9 แหล่งท่องเที่ยว.....	43
3.3 ลักษณะทางประชากร.....	46
3.3.1 การกระจายตัวประชากร.....	46
3.3.2 ความหนาแน่นของประชากร.....	47
3.2.3 การเปลี่ยนแปลงประชากร.....	51
3.2.4 อัตราการเติบโตและการคาดประมาณประชากร.....	51
3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	54
บทที่ 4 สภาพการพัฒนาของอำเภอและชุมชนเมืองในจังหวัดมุกดาหาร	
4.1 ประวัติความเป็นมา.....	63
4.2 ลักษณะทางกายภาพ.....	64
4.2.1 ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ.....	64
4.2.2 การคมนาคมและการขนส่ง.....	69
4.2.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนเมือง.....	71
4.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	98
4.4 ลักษณะทางประชากรและสังคม.....	101
4.5 การบริการทางสังคม.....	102
4.6 ชุมชนเมืองมุกดาหาร.....	111
4.6.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจังหวัดมุกดาหาร.....	112
4.6.2 ระบบชุมชน.....	114
4.6.3 ทิศทางการให้บริการของชุมชน.....	116
4.7 การคมนาคมขนส่งระดับชุมชนเมือง.....	118
4.8 ระยะเวลาของชุมชนในจังหวัดมุกดาหารกับพื้นที่ก่อสร้างสะพานมิตรภาพ แห่งที่ 2.....	119

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.9 แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา.....	122
4.10 ศักยภาพและลำดับความสำคัญของอำเภอในจังหวัดมุกดาหาร.....	126
4.10.1 การกำหนดปัจจัยและค่าคะแนนของปัจจัย.....	126
4.10.2 ค่าคะแนนของปัจจัยและลำดับความสำคัญของอำเภอ.....	129
4.10.3 ศูนย์กลางและเขตอิทธิพล.....	129
4.10.4 พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา.....	130
บทที่ 5 ผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ แห่งที่ 2	
5.1 ความสำเร็จเปรียบเทียบที่ตั้ง.....	133
5.2 คาดคะเนผลกระทบจากโครงการสะพานมิตรภาพ แห่งที่ 2.....	150
5.2.1 ทางด้านกายภาพ.....	151
5.2.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	174
5.3 ทางเลือกทำเลที่ตั้งโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ แห่งที่ 2.....	181
5.3.1 แนวทางเลือกที่ 1.....	181
5.3.2 แนวทางเลือกที่ 2.....	182
5.4 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับ สปป.ลาว.....	183
5.5 ภาควิชาการ.....	192
บทที่ 6 ข้อเสนอแนะและการพัฒนา	
6.1 ทิศทางการขยายตัวของชุมชน.....	195
6.1.1 ทางกายภาพ.....	197
6.1.2 ทางเศรษฐกิจ.....	199
6.1.3 สังคมและประชากร.....	203
6.1.4 นโยบายและแผนการพัฒนา.....	204
6.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการแก้ปัญหา.....	210
6.2.1 ข้อเสนอแนะแนวทางการใช้ที่ดินชุมชนชายแดนเมืองมุกดาหาร เพื่อรองรับผลกระทบจากสะพานมิตรภาพ แห่งที่ 2.....	210
6.2.2 แนวทางการแก้ปัญหา.....	211

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.3 บทบาทการเป็นเมืองชายแดน.....	221
6.4 ศูนย์กลางการท่องเที่ยว.....	222
6.5 รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณด้านชายแดนเมืองมุกดาหาร.....	224
6.6 การใช้ที่ดินชุมชนชายแดนเมืองมุกดาหารเพื่อรองรับผลกระทบจาก สะพานมิตรภาพ แห่งที่ 2.....	225
6.7 ระบบคมนาคมขนส่งและสาธารณูปโภค.....	235
6.8 แนวความคิดในการวางผังระบบถนนและการขนส่ง.....	240
รายการอ้างอิง.....	244
ภาคผนวก.....	246
ประวัติผู้เขียน.....	255

สารบัญญัตินำ

	หน้า
<p>ตารางที่ 3.1 เขตการปกครองและขนาดพื้นที่ของจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2539.....</p> <p>3.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดมุกดาหาร ปี พ.ศ. 2533 และพ.ศ. 2539.....</p> <p>3.3 จำนวนประชากรรวม ประชากรเมือง ชนบท รายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร.....</p> <p>3.4 จำนวนประชากร ความหนาแน่น อัตราการเติบโต และการคาดการณ์ ประชากร จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2534 และ 2539 (ระดับอำเภอ).....</p> <p>3.5 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดมุกดาหาร (ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ. 2532 และ 2533).....</p> <p>3.6 จำนวนวัดในจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2539.....</p> <p>3.7 จำนวนสถานบริการสาธารณสุขและบุคคลากรสาธารณสุขแยกเป็นรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2538.....</p> <p>3.8 จำนวนสถานพยาบาลที่มีเตียงรับคนไข้ไว้ค้างคืน แพทย์ และพยาบาลของ จังหวัดมุกดาหาร.....</p> <p>4.1 การใช้ที่ดินของเทศบาลเมืองมุกดาหาร พ.ศ. 2533 และ 2540.....</p> <p>5.1 การเปรียบเทียบ ข้อดี - ข้อเสีย.....</p> <p>5.2 การเปรียบเทียบ ท่าเลที่ตั้ง.....</p> <p>5.3 การประเมินคุณค่าในความสะดวกในการเข้าถึงและบริการ โครงสร้างพื้นฐาน.....</p> <p>5.4 บทบาทและหน้าที่ของหน่วยราชการด้านชายแดนมุกดาหารตามลักษณะงาน และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน.....</p> <p>5.5 จุดผ่านแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว.....</p> <p>5.6 มูลค่าสินค้านำเข้าของ สปป.ลาว ระหว่างปี 2534 - 2537.....</p> <p>5.7 มูลค่าการส่งออกของ สปป.ลาว ระหว่างปี 2534 - 2537.....</p> <p>5.8 มูลค่านำเข้าของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของ สปป.ลาว ระหว่างปี 2534 -2537.....</p> <p>5.9 มูลค่าการส่งออกของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของ สปป. ลาว ระหว่างปี2534 - 2537.....</p> <p>5.10 สถิติการนำเข้า - ส่งออก สินค้าในด่านศุลกากรจังหวัดมุกดาหาร.....</p> <p>5.11 จำนวนประชากรอายุ 13 ปี ขึ้น ไปมีงานทำอุตสาหกรรม (รอบที่ 1).....</p> <p>6.1 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรในเขตวางผัง.....</p> <p>6.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตชุมชนเมืองมุกดาหาร.....</p>	<p>26</p> <p>39</p> <p>48</p> <p>52</p> <p>55</p> <p>58</p> <p>60</p> <p>61</p> <p>81</p> <p>143</p> <p>145</p> <p>147</p> <p>154</p> <p>185</p> <p>188</p> <p>188</p> <p>189</p> <p>189</p> <p>191</p> <p>194</p> <p>229</p> <p>231</p>

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิ 3.1 จำนวนประชากรเมืองและชนบท.....	49
3.2 จำนวนประชากร พ.ศ. 2524 -2539.....	50
3.3 ความหนาแน่นประชากร.....	53
6.1 แผนผังแสดงการท่องเที่ยวโดยทางรถยนต์.....	223

สารบัญแนที่

แนที่	หน้า
3.1 ที่ตั้งอำเภอ.....	25
3.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....	27
3.3 แหล่งน้ำผิวดินและใต้ดิน.....	30
3.4 โครงการชลประทาน.....	31
3.5 ป่าสงวนแห่งชาติ.....	33
3.6 สมรรถนะดิน.....	35
3.7 ศักยภาพของดิน บริเวณดินเค็ม.....	37
3.8 เส้นทางคมนาคม.....	41
3.9 แหล่งท่องเที่ยว.....	45
3.10 การกระจายตัวของสถานศึกษา.....	59
3.11 การกระจายตัวบริการสาธารณสุข.....	62
4.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน พ.ศ. 2533.....	74
4.2 การใช้ประโยชน์ที่ดิน พ.ศ. 2540.....	77
4.3 การเปรียบเทียบพื้นที่ปลูกสร้างอาคาร.....	80
4.4 จินตภาพชุมชนเมือง.....	89
4.5 แบบแผนการตั้งถิ่นฐาน.....	113
4.6 ลำดับศูนย์กลางชุมชนและกิจกรรมการพัฒนา.....	115
4.7 ทิศทางการให้บริการชุมชน.....	117
4.8 ที่ตั้งเทศบาลและสุขาภิบาล.....	121
4.9 ผังเมืองรวมเมืองมุกดาหาร.....	123
4.10 ที่ตั้งสะพานและถนนโครงการ.....	124
4.11 พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา.....	132
5.1 ถนนเชื่อมโยงไทย - ลาว - พม่า - กัมพูชา - เวียดนาม.....	134
5.2 เส้นทางการค้าบนแผ่นดินสัมพันธ์กับสะพานบก.....	136
5.3 อิทธิพลแนวความเจริญของสะพานบกที่มีต่อประเทศไทย.....	137
5.4 โครงการพัฒนาระบบคมนาคมอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง.....	138
5.5 ตำแหน่งที่ตั้งสะพานทั้ง 4 แห่ง.....	142
6.1 แนวโน้มการขยายตัวของชุมชน.....	169

สารบัญแผนที่ (ต่อ)

		หน้า
แผนที่	6.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน.....	209
	6.3 ระบบระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วม.....	215
	6.4 ผังปรับปรุงท่าเรือเทศบาลเมืองมุกดาหาร.....	216
	6.5 การปรับปรุงตลาดอินโดจีน.....	218
	6.6 แปลนการปรับปรุงสภาพริมแม่น้ำโขง.....	219
	6.7 รูปตัดการปรับปรุงชุมชนของ ลานพักผ่อน ชมวิว.....	220
	6.8 รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองมุกดาหาร.....	226
	6.9 แนวความคิดในการวางผัง.....	232
	6.10 การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต.....	234
	6.11 โครงข่ายคมนาคม.....	241